

سیر تحول فرهنگ و تمدن در سرزمین آذربایجان (آتروپاتگان) از گذشته تا حال

وحید رشیدوش

استادیار و عضو هیات علمی دپارتمان مردم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

rashidvash@yahoo.com

چکیده

سرزمین آذربایجان که امروزه شامل استان‌های آذربایجان غربی، شرقی، اردبیل و زنجان می‌باشد یکی از سرزمین‌های باستانی و مهم ایران است که بر اساس اسناد، مدارک تاریخی و باستان‌شناسی از هزاران سال پیش محل سکونت اقوام و جوامع مختلف انسانی بوده است. آذربایجان را دروازه مشرق زمین نامیدند و این سخن از اهمیت سوق الجیشی این خطه می‌باشد. این موقعیت حساس سبب گردیده است که آذربایجان محل وقوع رخداد‌های بسیار تاریخی گردد. به گواه تاریخ منطقه غرب ایران، خصوصاً آذربایجان مهد تمدن بشری بوده است. این مقاله با روش کتابخانه‌ای به بررسی و مطالعه سرزمین آذربایجان (آتروپاتگان) از لحاظ مردم‌شناسی و تاریخی پرداخته است.

واژگان کلیدی: فلات ایران، آذربایجان، تاریخ و تمدن آذربایجان.

۱- مقدمه

فلات ایران به علت دارا بودن موقعیت طبیعی و شرایط خاص اقلیمی و جغرافیایی، و همچنین به دلیل داشتن سابقه تاریخی طولانی، موجب شده تا این سرزمین در زمره یکی از نخستین تمدن‌ها، زیستگاه‌ها و کانون‌های اجتماعی انسان پیش از تاریخ به شمار رود و مطالعات باستان‌شناسی، انسان‌شناسی و دیرینه‌شناسی نیز این موضوع را تایید کرده است. شاید بتوان گفت که دو عامل بزرگ در پیدایش تحول، عظمت، انحطاط و احیای تمدن ایرانی وظیفه بزرگی را انجام داده اند: یکی عامل جغرافیایی و وضع طبیعی کشور ایران می باشد که از ابتدای پیدایش تمدن ایرانی، این کشور در تحولات بشری وظیفه خود را چه از نظر سیاسی و چه از نظر اقتصادی بخوبی ایفا کرده است و شاید هم یکی از عللی که مانع شده است با وجود حملات و تهاجمات پی در پی یونانیان، مغولان و بخصوص ترکان که بزرگترین خطر برای هویت و موجودیت ایران به شمار می رفته، بکلی تمدن ایرانی رو بزروال نرود و هویت خود را حفظ کند.

عامل دوم نبوغ ذاتی ایرانی است که مانع شده است که تمدن ایرانی بکلی پایمال شود، چون سایر اقوام و ملل قدیم چه سامی و چه نژاد زرد پس از آنکه دوران درخشندگی خود را پیمودند، در اثر عوامل متعددی رو به انحطاط گذاشتند. در حالی که اقوام ایرانی به علت نبوغ ذاتی و هوش سرشار خود همیشه پس از مدت کوتاهی که تحت سلطه اقوام دیگر قرار میگرفتند، تسلط معنوی خود را بر فاتحان تحمیل و آنها را در خود جذب می کردند. بطوریکه اقوام تازه وارد رنگ ایرانی به خود میگرفتند و تمدن ایرانی مجدداً حیات خود را بدست می آورد. (مجیرشیبانی، ۱۳۴۳؛ ۱۳۷) منطقه شمال غرب ایران، سرزمین آذربایجان به گمان قوی، توأم با اراضی حاشیه مدیترانه و شمال آفریقا، مناطقی بودند که نیاکان بشر